

ныя для Беларусі шпалеры, створаныя ў тапісярных князёў Радзівілаў, на мануфактурах Агінскіх, графа Тызенгаўза і інш. У працэсе ажыццяўлення гэтых мэт і задач адкрываюцца новыя перспектывы дзейнасці лабараторыі.

У.У.Трамбіцкі,
ст.выкладчык

УПЛЫЎ ІНФАРМАЦЫЙНАЙ ЦЫВІЛІЗАЦЫІ НА СВЯДОМАСЦЬ АСОБЫ

Праблема асобы заўсёды знаходзіцца ў цэнтры навуковага і мастацкага асэнсавання. У сучасных умовах праблема асобы, роля яе ў жыцці дзяржавы і грамадства выклікае павышаную цікавасць філосафаў, псіхолагаў, педагогаў, біёлагаў, гісторыкаў, археолагаў, палеантолагаў, мастакоў і літаратараў. Прадстаўнікі многіх навук займаюцца вывучэннем такіх аспектаў праблемы, як суадносіны нерацыянальнага і рацыянальнага, свядомага і несвядомага, філагенезу і антагенезу, генетычнага і сацыяльнага. Але амаль не існуе прац, у якіх бы асоба разглядалася не як аб'ект даследавання, а як суб'ект сучаснай інфармацыйнай цывілізацыі.

У апошні час адбылося шмат перамен у розных сферах чалавечай дзейнасці. Цяпер нікому не трэба даказваць, што многія камп'ютэрныя і іншыя інфармацыйныя тэхналогіі здольныя дапамагаць асобе як у захаванні, так і ў перадачы інфармацыі на вялікія адлегласці. Чалавецтва апынулася перад неабходнасцю выпрацоўкі прынцыпова новай параджы жыцця: дасягненні ў галіне інфармацыйных тэхналогій пачынаюць уплываць на чалавека і грамадства, дапамагаюць рэалізаваць асобе самыя фантастычныя прадбачанні футуролагаў. Не так даўно

здавалася, што вучоны, які працуе ў сваім пакоі і мае сувязь з навейшымі дасягненнямі ў розных сферах чалавечай дзейнасці, — гэта фантастыка. У сучаснай цывілізацыі тэарэтычная мадэль фантаста стала рэальнасцю.

Ва ўмовах узаемадзеяння (дыялога) культур і цывілізацый роля асобы ў жыцці дзяржавы і грамадства ўзрастае, дзякуючы таму што яна мае доступ да інфармацыі і можа выкарыстоўваць яе ў асабістых і грамадскіх мэтах.

У XX ст. рэзервы індустрыяльнага грамадства вычарпалі сябе. Гісторыя ізаляваных краін і народаў пад уплывам новых інфармацыйных тэхналогій паступова ператвараецца ў глабальную гісторыю. У сучаснай інфармацыйнай цывілізацыі змены ў жыцці асобных краін і народаў пачынаюць аказваць уплыў на ўвесь свет. Дыялог у розных сферах, сацыяльных сістэмах вядзе да трансфармацыі культур і традыцый. Працэс узаемадзеяння культур і цывілізацый суправаджаецца як пазітыўнымі, так і негатыўнымі аспектамі. У адрозненне ад традыцыйных культур і цывілізацый, у якіх існуюць устойлівыя спосабы ўзаемаадносін асобы і грамадства, сучасная інфармацыйная цывілізацыя характарызуецца ўзрастаннем свабоды асобы. Росту свабоды індывіда дапамагаюць не толькі грамадскія адносіны той краіны, дзе жыве чалавек, але і павелічэнне магчымасцей асобы будаваць свае адносіны з навакольным светам і людзьмі на аснове ведання традыцый і каштоўнасцей іншых індывідуальных і калектыўных суб'ектаў. У такой сітуацыі для многіх развіццё навукі, тэхнікі, тэхналогіі становіцца мэтай і сэнсам грамадскага прагрэсу, адбываецца сумяшчэнне ведаў аб тым, што павінна быць выканана ў дакладнай сітуацыі з больш глыбокімі структурамі чалавечага быцця, у прыватнасці з улікам сваёй дзейнасці, з праблемамі сэнсу і каштоўнасцей асобы і грамадства. Сучасная цывілізацыя

ставіць перад асобай у больш вострай форме праблему выбару: верыць ці не, дзейнічаць так або інакш, каму можна даверыць свае пачуцці і думкі.

Асоба ў сучасным патоку інфармацыі павінна пастаянна суадносіць экранную, віртуальную інфармацыю з рэчаіснасцю. Духоўнае жыццё асобы ў сучаснай цывілізацыі ўскладняецца сферамі міжасобасных зносін, рашэнняў і дзеянняў. Інфармацыйнае грамадства ад індустрыяльнага адрозніваецца тым, што вядучым сектарам нацыянальнай эканомікі ў краінах становіцца не прамысловасць, а сфера паслуг і кіравання; галоўнымі каштоўнасцямі — не карыстанне таварамі, а эканомія часу, задавальненне індывідуальных інфармацыйных і культурных патрэб. У прафесійнай структуры пачынаюць дамінаваць не рабочыя, а абслугоўваючы персанал і менеджэры, “тэхнічны клас”, вучоныя, інтэлігенты. Аб’ектам арганізацыі становяцца не машыны і людзі, а веды (асабліва тэарэтычныя); у структуры эканомікі пачынаюць дамінаваць не традыцыйныя капіталаёмкія і працаёмкія галіны, а навукаёмкія, інфармацыйнаёмкія, інавацыйныя галіны; прыметай улады эліт становяцца не ўласнасць, а адукацыя і кваліфікацыя, фактарам вартасці — не праца, а інфармацыя [3].

Асоба можа жыць у дакладнай культуры і цывілізацыі (традыцыйнай, індустрыяльнай, інфармацыйнай) і не толькі рэагаваць на іншыя культуры і цывілізацыі, але і быць варварам у адносінах да сваёй культуры. Маюць рацыю тыя аўтары, якія распрацавалі паняцці маргіналаў і маргінальных культур. У паняцці “цывілізаванасць” адлюстроўваецца ступень засваення асобай дасягненняў культуры і цывілізацыі. Цывілізаваны чалавек спалучае свае дзеянні з акаляючымі яго сацыякультурнымі і прыроднымі ўмовамі.

Фарміраванне і развіццё інфармацыйнай цывілізацыі аказваюць уплыў на змяненне зносін паміж асобай і грамадствам. Ствараецца новы тып сацыялізацыі асобы, пры якім акцэнты з калектыўных пачаткаў вядзення вытворчасці пераносяцца на аптымальнае спалучэнне грамадскіх і асабістых інтарэсаў, асабістых свабод і грамадскіх заканамернасцей. Узростанню ступені свабоды асобы і калектываў дапамагаюць станаўленне прававой культуры, павышэнне адказнасці асобы за сваю дзейнасць, фарміраванне такой якасці асобы, як прадбачанне сацыяльных наступстваў навукова-тэхнічнага прагрэсу і асабістых дзеянняў. У інфармацыйнай цывілізацыі поспех асобы залежыць ад умення будаваць “апераджальныя мадэлі будучыні”. Прагназаванне з’яўляецца важнейшым аспектам сацыяльнага пазнання і свядомай дзейнасці асобы, нацыі, калектываў. Прадбачанне выступае ў якасці ведаў аб тым, што яшчэ не існуе або існуе толькі на ўзроўні жаданай будучыні. Да асаблівасцей футуралагічных прагнозаў будучыні ў інфармацыйнай (і не толькі) цывілізацыі можна аднесці тое, што на іх аказваюць уплыў асабістыя і калектыўныя ўяўленні аб будучыні, якія могуць садзейнічаць як росквіту, так і заняпаду культуры і цывілізацый. У жыцці асобы і грамадства як бы працуе фантастычная “машына часу” і прапануе чалавеку і грамадству свае сцэнарыі будучыні. Ідэалы аб будучыні аказваюць уплыў на сучаснасць не менш, чым гістарычны працэс. Справа ў тым, што чалавек адрозніваецца ад жывых істот свядомасцю, можа мадэляваць будучыню. Больш таго, ідэальныя мадэлі будучыні чалавек сваёй працай можа матэрыялізаваць. Сучасныя інфармацыйныя тэхналогіі могуць скараціць тэрмін матэрыялізацыі ідэй, жаданай будучыні. У гэтым заключаецца прыцягальная сіла інфармацыйных тэхналогій.

Вывучэнне ўплыву новых інфармацыйных тэхналогій на чалавека паказвае, што карыстанне імі не толькі дапамагае ўступаць у дыялог з іншымі культурамі, традыцыямі, “сціскае” гістарычны працэс, але і ўплывае на псіхалогію апаратара і яго менталітэт. Інфармацыя, успрынятая праз манітор, аказвае ўплыў на падсвядомасць, абходзіць блокі крытычнага асэнсавання свядомасцю. Падобны “дыялог” здымае прастора-часавыя бар’еры. У карыстальніка інтэрнета ўзнікаюць эмоцыі асабістага ўдзелу ў падзеях сеткі, змяняюцца каштоўнасці: для іх больш важнай становіцца віртуальная інфармацыя, а не каштоўнасці рэальнага жыцця. Асобы злачынцаў (з ліку моладзі, якая працавала з сеткай) характарызуюцца тым, што ў сістэме іх каштоўнасцей і эмоцый дамінуюць ірацыянальныя вобразы, разбуральныя адносіны да рэчаіснасці. У час узаемасувязі сеткі і чалавека адбываецца праграмаванне і самога чалавека. Гэта нешта іншае ў параўнанні з нейралінгвістычным праграмаваннем, пры якім на вербальным узроўні аказваецца ўплыў на ментальныя структуры асобы. Названы аспект праблемы ўскладняецца тым, што ўладальнікі сеткі свядома могуць закладваць “патрэбную” інфармацыю ў сетку.

З улікам таго, што ў канцы 2003 г. лік карыстальнікаў інтэрнета дасягнуў мільярда, знаёмства моладзі з працэсамі, якія адбываюцца на ўзроўні свядомасці і падсвядомасці карыстальніка сеткі, становяцца неабходнасцю.

Дыялог культур па-свойму адлюстраваны ў постмадэрнізме. Многія яго прадстаўнікі лічаць, што чалавек постіндустрыяльнага грамадства выступае супраць любой улады, хрысціянскай гісторыі, філасофіі Гегеля, пазітывізму, тэорыі грамадскага прагрэсу, адказваецца ад дзялення сусветнай гісторыі на мінулую, сучасную і будучую. Рэчы, зробленыя чалавекам, прадстаўнікамі постмадэрнізму разглядаюцца як комплекс ідэй, якія ўзніклі ў розны час. Сучасная мадэль аўтамашыны разглядаецца як

вынік навукова-тэхнічных дасягненняў розных эпох: адна частка аўтамашыны — вынаходніцтва пачатку ХХ ст., другая з'явілася 200 гадоў таму; колы — вынаходніцтва эпохі неаліту.

Аналагічна разглядаюцца і духоўныя каштоўнасці. Многія ідэі Платона з'яўляюцца актуальнымі для сучаснай эпохі. Думкі як акты мыслення разглядаюцца не як народжаныя і не як прыпамінанне, а як мысленне без вобразу [1]. Ж. Ліатар лічыць, што ў постіндустрыяльным грамадстве змяняецца статус ведаў. Апошнія ствараюцца з мэтай іх продажу. Прычым ведамі распараджаецца не дзяржава, а асобы. У постіндустрыяльнай цывілізацыі ўлада пераходзіць да спецыялістаў, да тых, хто прымае рашэнні: кіраўнікі прадпрыемстваў, функцыянеры, кіраўнікі вялікіх прафесійных арганізацый, прафсаюзы, палітычныя партыі і рэлігійныя канфесіі [2].

Постмадэрн у філасофіі па-свойму выразіў фарміраванне новай інфармацыйнай цывілізацыі. Безумоўна, новае інфармацыйнае грамадства ўжо аказвае ўплыў на асобу і чалавека, патрабуе асэнсавання таго, што адбываецца вакол у выніку ўзаемадзеяння культур. На наш погляд, такая сітуацыя патрабуе ад асобы не адказу ад розуму, інтэлекту і філасофіі, а больш крытычна суадносіць свае ідэальныя прагнозы з асэнсаваннем рэальных працэсаў, рэальных дзеянняў, нягледзячы на тое, што час асэнсавання падобных праблем у інфармацыйнай цывілізацыі скарачаецца.

1. Делез Ж. Различия и повторения. — М.; СПб., 1998. — С. 208.

2. Лиотар Ж. Состояние постмодерна. — СПб., 1998. — С. 9—43.

3. Рейман Л.Д. Информационное общество и роль телекоммуникаций в его становлении // Вопросы философии. — 2001. — № 3. — С. 6—7.